

ŐSHONOS HASZONÁLLATOK FENNTARTHATÓ HASZNOSÍTÁSA A VAJDASÁGI TÉRSÉGBEN

SUSTAINABLE BREEDING OF AUTOCHTHONOUS LIVESTOCK IN VOJVODINA

LENGYEL LÁSZLÓ – PEKÓ CSONGOR

Szent István Egyetem, Kertészettudományi Kar, Zentai Konzultációs Központ,
Zenta, Szerbia

lengyelmail@gmail.com, pekocsongor@gmail.com

Összefoglalás

Vajdaságban az őshonos háziállatok tartása nem mondható általánosnak, csak néhány szenvedélyes állattartó tenyészti őket, ebből kifolyólag a térségre gyakorolt gazdasági jelentőségük elenyésző. Munkánk során őshonos szürkemarha-, mangalica- és baromfitenyésztőket kérdőíveztünk meg jelen helyzetük és lehetőségeik feltárása céljából. A kérdőívekből kapott eredményeket SWOT-analízissel értékeltük. Munkánk célja, hogy a Vajdaságban felmérjük az őshonos állatok tartására és tenyésztésére vonatkozó aktuális helyzetet, hogy felhívjuk a figyelmet a meglévő problémákra, és ezen problémákra megoldásokat tudjunk javasolni.

Kulcsszavak: őshonos, haszonállat, organikus, tenyésztés, feldolgozás

Jel besorolás: Q10, Q19

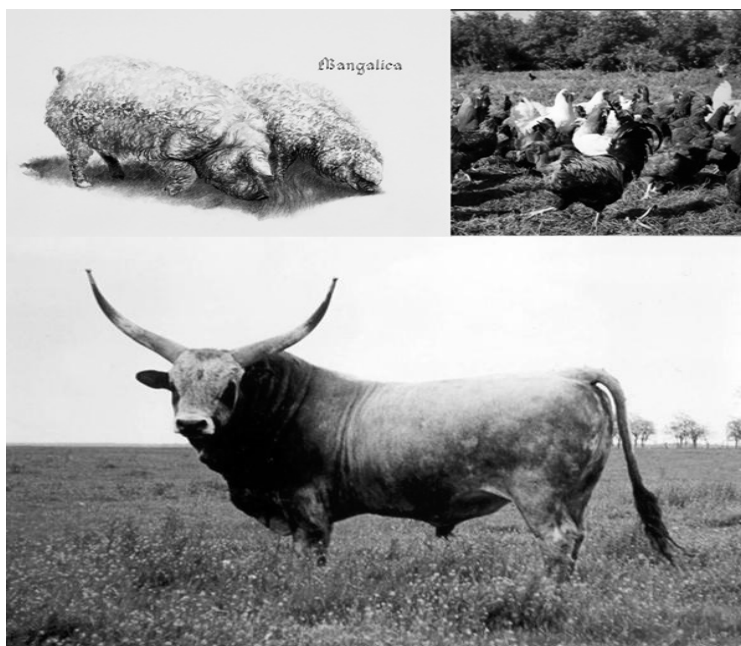
Bevezetés

Hazánkban az őshonos állatokat (1. ábra) elsősorban kistenyésztők tartják hobbi szinten. A családi szükségleteken túlmenően helyenként találkozhatunk turisztikai célú tartásukkal is (etnotanyák, kisállatkertek). Térségünkben az ezen állatokból készített élelmiszerek és egyéb termékek feldolgozása és értékesítése jelentéktelennek mondható. Mivel térségünkben az őshonos állatok után járó támogatás nem éri el azt a szintet, ami motiválná a tenyésztőket az állatok bejegyzésére, ezért kevés esetben találunk regisztrált őshonos állattenyésztő gazdaságot.

Legtöbb esetben az őshonos állatokat díszállatként tartják, de néhány esetben találkozhatunk a tenyészállatként történő hasznosításukkal is. Az állatokból házilag készült termékek értékesítése még jogilag rendezetlen, továbbá a tenyésztők nem kapnak megfelelő felárat sem az őshonos állatokból készült termékekért. Térség-

günkben találkozhatunk a melléktermék (organikus szerves trágya) céljából történő állattenyésztés példájával is.

Munkánk elkészítéséhez őshonos szürkemarha-, mangalica- és baromfitenyésztőket kerestünk fel, melyekkel kérdőívet töltötteünk ki helyzetük és lehetőségeik feltárása céljából. Állatfajonként három-három tenyésztőt látogattunk meg, a felmérés eredményeit SWOT-analízissel értékeltük, melyből következtetni lehet az ágazat helyzetére és lehetőségeire.

5. ábra: Szürkemarha, mangalica, baromfik,

Forrás: <https://www.google.rs/webhp?hl=hu>, 2016

A munkánk célja, hogy az őshonos állatok tartására és tenyésztésére vonatkozó aktuális helyzetet felmérjük a Vajdaság területén. Céлом továbbá, hogy felhívjuk a figyelmet a meglévő problémákra, és azokra megoldásokat, javaslatokat tudjunk tenni azon emberek számára, akiket érdekel az őshonos állatok sorsa. Hagyományos állataink védelmével megőrizhetjük őshonos génállományainkat és történelmi hagyományainkat. Ebből kifolyólag három állatfajt vettünk górcső alá, mégpedig a magyar szürke szarvasmarhát, a mangalica sertést és az őshonos baromfikat, azon belül is a kendermagos magyar és a kopasznyakú tyúkokat.

Felmértük, hogy mely területeken, milyen létszámban, mekkora mértékben történik ezen állatfajták tartása. Felhasználtuk a zentai mezőgazdasági állomás által

rendelkezésünkre bocsájtott –Vajdaságra vonatkozó adatokat –, melyek a bejegyzett őshonos állattartó gazdaságokat érintik. Ily módon jutottunk el a dolgozatban leírt tenyésztőkhöz. Az előre megszerkesztett kérdőívek alapján információkat gyűjtöttünk be tőlük, és a SWOT-analízis segítségével elvégeztük a kapott adatok kivizsgálását. A kérdőívekkel az állami támogatás mértékét is fel tudjuk mérni, ami elengedhetetlen része a gazdaságoknak ahhoz, hogy normális körülmények között tudjanak működni. Megtudhatjuk, hogy a tenyésztők gazdasági megfontolás (végtermék, illetve melléktermék) vagy hobbi céljából tenyésztik-e az őshonos állatokat.

Egyes nyugati országok példáját alapul véve lehetőségeket láttunk a hagyományos állatok tartásában, és azokból elkészített végtermékek értékesítésében, ezért is gondoltam, hogy feltérképezzük a térségünkben rejlő lehetőségeket. Több szempontot kell figyelembe vennünk, mint például az őshonos génállomány megőrzését, valamint a népünk történelmi hagyományainak a fenntartását, a gasztronómiai értékeket és nem utolsósorban az organikus termékek előállítását. Ezek biztosíthatják az egészséges táplálkozás alapját.

Az őshonos állatok megőrzése, fenntartása azon tenyésztők feladata, akik nem szeretnék, hogy ezek az impozáns, hungarikumként védett állatok eltűnjenek, ami a történelmi hagyományok egy részének az elvesztését is jelentené.

Hipotézisek

- H: Térségünkben azért nem maradtak fenn nagyobb létszámban hagyományos állatok, mert tenyésztésük nem gazdaságos.
- H1: Nem rendelkezünk megfelelő támogatási rendszerrel.
- H2: Nincs megfelelően kialakított értékesítési piac.
- H3: Alacsony a belőlük készített termékek feldolgozottsági foka.

Módszertan

A vajdasági térségre vonatkozó helyzetképet úgy próbáltuk felmérni és értékelni, hogy állatfajonként 3-3 tenyésztőhöz látogattunk el, majd kérdőíves felméréssel rögzítettük a gazdaságban fellelhető helyzetet. A kérdőíveket úgy készítettük el, hogy azok tartalmazzák azokat az információkat, amelyek alapján alá tudjuk támasztani, vagy el tudjuk vetni hipotéziseinket, valamint amelyek alapján reális képet tudunk kapni a térségünkben fellelhető őshonos állatokat tenyésztő gazdák helyzetéről. Az adatokat úgynevezett SWOT-elemzési módszerrel dolgoztuk fel, melyből megtudhatjuk a vidékünk állattenyésztésére vonatkozó erősségeket, gyengeségeket, lehetőségeket és veszélyeket.

Eredmények és következtetések

Az első három tenyésztő az őshonos magyar szürke szarvasmarha tenyésztését mutatta be:

Truzsinszki Szabolcs

A topolyai Truzsinszki Szabolcs (1. táblázat) megrögzött őshonos állattartó, akinek szíve csücske a „magyar” szürke szarvasmarha. A kezdeti állományt a valamikor adai Halász József Mezőgazdasági Birtokról vásárolta, míg egy másik vonalat a belgrádi Beska tájékáról szerzett be megközelítőleg 20 évvel ezelőtt. A gazda az állattartás melléktermékét az organikus növénytermesztésben hasznosítja mint szerves biotrágyát, mégpedig a tönkölybúza és a rozs termesztésében.

1. táblázat: Truzsinszki Szabolcs kérdőíve

1.) Milyen őshonos állatok vannak a gazdaságban?	- Őshonos szürkemarhák találhatók.
2.) Mekkora ezek az állományok?	- Ez az állomány 118-120 db szürkemarából jelent.
3.) Milyen célból tenyésztik, hasznosítják ezeket az állatokat: hobbi vagy gazdasági?	- Gazdasági célból tenyésztik az állatokat az organikus gazdaságért!
4.) Milyen végterméket állítanak elő?	- Múltbéli próbálkozások alkalmával háziilag készített füstölt hústermékeket, külön értékesítette a hájat, valamint a marhahúst, (hús, tej, szárított kolbász), de ma már nem állít elő termékeket.
5.) Van-e még emellett hasznosítható melléktermék?	- Van, az organikus szerves trágya.
6.) Hová adják el ezeket a termékeket: helyi piac, élelmiszerlánc?	- Háztájon tudta értékesíteni ezeket a termékeket.
7.) Milyen feldolgozottsági fokon?	- A húst vákuumba csomagolva házhoz szállították a megrendelőknek.
8.) Organikus termékként adják el vagy konvencionálisan?	- Igen, organikus termékként tudta eladni.
9.) Kap-e ezért felárat?	- Igen, kap (a csont nélküli hús kg → 1000 din).

10.) Bejegyzett gazdaság? Miként van bejegyezve?	- Igen, be van jegyezve a gazdaság (az állatok mind törzskönyvezve vannak, és ezt papír igazolja, ami által regisztrálható a gazdaság).
11.) Kapnak-e állami támogatást?	- Korábban kapott támogatást, azonban az utolsó 3 évben ez megszűnt, s ezáltal nagyon nehéz fenntartani a gazdaságot.
12.) Tartoznak-e tenyésztői egyesülethez vagy valamilyen integrációhoz?	- A Szürkemarha-tenyésztők Szerbiai Egyesületének, továbbá a Magyar Szürke-szarvasmarha Tenyésztők Egyesületének is a tagja.
13.) Hogyan biztosítják a génállomány fenntartását?	- Jelenleg 4 hím vonalat tart fenn.
14.) Milyen problémákat lát az ágazatban?	- 3 éve egyáltalán nem kap állami támogatást, továbbá nehézségekbe ütközik az értékesítés és a végtermék eladása kapcsán is.
15.) Milyen lehetőségeket lát az ágazatban?	- Ha az agrárpolitika a jövőben megváltozik, akkor óriási lehetőségek nyílnak a tenyészállatok eladásával, valamint az organikus végtermékek értékesítésével kapcsolatosan.

Forrás: Saját szerkesztés, 2016

Adankó Győző

Az adatai Adankó Győző megközelítőleg 30 darab tenyészállattal rendelkezik (2. táblázat), melyeket évek óta állami támogatásból tart fenn. A tenyésztő növénytermesztéssel is foglalkozik, s így az állattartásból származó mellékterméket, mint szerves biotrágyát hasznosítja a termőföldjei termékenységeinek fenntartására. Emellett a törzskönyvezett tenyészállatok eladásával is foglalkozik.

2. táblázat: Adankó Győző kérdőíve

1.) Milyen őshonos állatok vannak a gazdaságban?	- A gazdaságban őshonos szürkemarhák találhatóak.
2.) Mekkora ez az állomány?	- Ez az állomány 30 db szürkemarhát jelent.
3.) Milyen célból tenyésztik, hasznosítják ezeket az állatokat: hobbi vagy gazdasági?	- Gazdasági célból tenyésztik az állatokat.
4.) Milyen végterméket állítanak elő?	- A tenyészállatot, esetleges vágóállatot saját részre hasznosítja.

5.) Van-e még emellett hasznosítható melléktermék?	- Van, az organikus szerves trágya.
6.) Hová adják el ezeket a termékeket: helyi piac, élelmiszerlánc?	- Továbbtenyésztésre adja el a tenyészállatot, annak, aki vásárolni szeretne tőle.
7.) Milyen feldolgozottsági fokon?	- Kevert terméket állít elő, azonban kizárólag a család részére (mangalicával keveri, hogy ne legyen túl száraz a hús).
8.) Organikus termékként adják el vagy konvencionálisan?	- Organikus termékként tudja hasznosítani a tenyészállatot.
9.) Kap-e ezért felárat?	- Igen, kap (a tenyészállatra).
10.) Bejegyzett gazdaság? Miként van bejegyezve?	- Igen, be van jegyezve a gazdaság (az állatok mind törzskönyvezve vannak és ezt papír igazolja, ami által regisztrálható a gazdaság).
11.) Kapnak-e állami támogatást?	- Igen, 5 db állattól nagyobb gazdaság már kaphat támogatást, ez a feltétel.
12.) Tartoznak-e tenyésztői egyesülethez vagy valamilyen integrációhoz?	- Nem tartozik semmilyen tenyésztői egyesülethez sem.
13.) Hogyan biztosítják a génállomány fenntartását?	- Az ország különböző helyeiről biztosít hím tenyészállatot (bikákat) pl.: Koviljból.
14.) Milyen problémákat lát az ágazatban?	- A hazai biotermékek után gyenge a kereslet, a külföldön történő értékesítés pedig nem megoldott. A stabil agrárpolitika hiánya nagy gondot okoz a biotermelők szempontjából is.
15.) Milyen lehetőségeket lát az ágazatban?	- A zártkörű biotermelés, továbbá a végtermék és a melléktermék értékesítése jó megoldást, nagy előrelépést jelentene.

Forrás: Saját szerkesztés, 2016

Sövényházi László

Sövényházi László, bányai termelő 20 fős bejelentett állatállománnyal rendelkezik (3. táblázat). Az állami támogatást évről évre, rendszeresen megkapja azzal, hogy a kapott összeg egyre kevesebb. Az állatok szabadtartásban vannak elhelyezve, a Padé melletti szikes legelőre járnak ki.

Az állattartó elmondása szerint gazdaságában a gyakori életképtelen újszülöttek megjelenése a rokontenyésztés miatt alakul ki.

3. táblázat: Sövényházi László kérdőíve

1.) Milyen őshonos állatok vannak a gazdaságban?	- Őshonos szürkemarhák találhatók a gazdaságban.
2.) Mekkora az állomány?	- Ez az állomány 20 db szürkemarhát jelent.
3.) Milyen célból tenyésztik, hasznosítják ezeket az állatokat: hobbi vagy gazdasági?	- Ezeket az állatokat kizárólag hobbi céljából tenyésztik.
4.) Milyen végterméket állítanak elő?	- Nem állít elő semmilyen végterméket.
5.) Van-e még emellett hasznosítható melléktermék?	- Nem hasznosít semmilyen mellékterméket sem.
6.) Hová adják el ezeket a termékeket: helyi piac, élelmiszerlánc?	- Továbbtartásra adja el a tenyészállatot, annak, aki vásárolni szeretne tőle.
7.) Milyen feldolgozottsági fokon?	- Nincs feldolgozottsági fok.
8.) Organikus termékként adják-e el vagy konvencionálisan?	- A tenyészállatot organikus termékként tudja eladni.
9.) Kap-e ezért felárat?	- Kizárólag a törzskönyvezett tenyészállat esetében kap felárat.
10.) Bejegyzett gazdaság? Miként van bejegyezve?	- Igen, be van jegyezve a gazdaság. (Az állatok mind törzskönyvezve vannak és ezt papír igazolja, ami által regisztrálható a gazdaság).
11.) Kapnak-e állami támogatást?	- Igen, jár a támogatás, ami 48 ezer dinár volt, jelenleg ez 30 ezer dinárt jelent. A 6 hónapos borjakért 15 ezer dinár támogatást kap.
12.) Tartoznak-e tenyésztői egyesülethez vagy valamilyen integrációhoz?	- Nem tartozik tenyésztői egyesülethez.
13.) Hogyan biztosítják a génállomány fenntartását?	- Az ország különböző helyeiről biztosít elsősorban hím tenyészanyagot.
14.) Milyen problémákat lát az ágazatban?	- Gyakori az életképtelen újszülöttek megjelenése, azonban véleménye szerint ez a rokontenyésztés miatt alakulhat ki.
15.) Milyen lehetőségeket lát az ágazatban?	- Zártkörű biotermelést, illetve a végtermékek és a melléktermékek értékesítését látná jó megoldásnak.

Forrás: Saját szerkesztés, 2016

A következő három tenyésztő az őshonos mangalica sertés tartását mutatta be:

Vereckó Zoltán

Az adai tenyésztő elsősorban mint zöldségtermesztő ismeretes a környéken. Új lehetőséget látott azonban a mangalica sertés tartásában, s így belekezdett (4. táblázat). A jelenlegi törzsállománya 12 kocából és 1 tenyészkánból áll. Néhány évvel ezelőtt került bejegyzésre, mint őshonos állattenyésztő. Ebből a tenyészetből a végtermékeket a helyi piacon és a háztájon tudja értékesíteni.

4. táblázat: Vereckó Zoltán kérdőíve

1.) Milyen őshonos állatok vannak a gazdaságban?	- A gazdaságban őshonos mangalica sertések találhatók.
2.) Mekkora ezek az állományok?	- Ez az állomány 50 db mangalicát jelent, pontosabban 12 kocát és 1 tenyészkán, valamint annak szaporulatát.
3.) Milyen célból tenyésztik, hasznosítják ezeket az állatokat: hobbi vagy gazdasági?	- Gazdasági célból tenyésztik az állatokat.
4.) Milyen végterméket állítanak elő?	- Végtermékként a szalonnát, zsírt, kolbászféléseket, füstölt hústermékeket hasznosítják, valamint a malacok és a kész hízó sertéseket is árusítják.
5.) Van-e még emellett hasznosítható melléktermék?	- A szerves trágyát mint mellékterméket, a konyhakertészetben hasznosítja.
6.) Hová adják el ezeket a termékeket: helyi piac, élelmiszerlánc?	- A helyi piacon és háztájon értékesítik a termékeket, azonban nem hivatalosan.
7.) Milyen feldolgozottsági fokon?	- Élő jószágként, továbbá késztermékként (zsír, füstölt-száritott kolbászfélék, húsok) értékesítik.
8.) Organikus termékként adják-e el vagy konvencionálisan?	- Organikus termékként tudja eladni a termékeket.
9.) Kap-e ezért felárat?	- Igen, kap, a malacok esetében 3-5 euro/kg-ot, a hízó sertés esetében 2 euro/kg az élő súly.
10.) Bejegyzett gazdaság? Miként van bejegyezve?	- Igen, be van jegyezve a gazdaság.
11.) Kapnak-e állami támogatást?	- Igen, néhány éve kezdte kapni a génfenntartásért és az anyaállatokra (17db) a támogatást.

12.) Tartoznak-e tenyésztői egyesülethez vagy valamilyen integrációhoz?	- Nem tartozik tenyésztői egyesülethez.
13.) Hogyan biztosítják a génállomány fenntartását?	- Az ország különböző helyeiről biztosít kant pl: Zasavica-ekoselo, vagy esetlegesen külföldről pl. Magyarországról, de ezt nem hivatalos úton teszi.
14.) Milyen problémákat lát az ágazatban?	- A szervezettség hiánya és a mangalica tenyésztők szövetségének hiánya nagy gondot okoz, továbbá nem megoldott a belföldi piac és a külföldi piac elérhetősége sem.
15.) Milyen lehetőségeket lát az ágazatban?	- Nagy lehetőség rejlik az egész agrárium kedvezőbb elbírálásában országos szinten (nagyobb támogatás, szerveződések, kivitel segítése).

Forrás: Saját szerkesztés, 2016

Péter Ferenc

A péterrévei tenyésztő megközelítőleg 15 fős mangalica sertésállománnyal rendelkezik (5. táblázat). Az állatokat ideális körülmények között tartja (nagy kifutó, vizes területek). A takarmányozásban kizárólag organikus komponenseket használ.

5. táblázat: Péter Ferenc kérdőíve

1.) Milyen őshonos állatok vannak a gazdaságban?	- A gazdaságban őshonos mangalica sertések találhatók.
2.) Mekkora ez az állomány?	- Ez az állomány 15 db mangalicát jelent.
3.) Milyen célból tenyésztik, hasznosítják ezeket az állatokat: hobbi vagy gazdasági?	- Gazdasági célból tenyésztik az állatokat.
4.) Milyen végterméket állítanak elő?	- Feldolgozott terméként értékesítik (szalonna, zsír, kolbászfélések, füstölt hústermékek), valamint árusítják a malacokat és a kész hízó sertéseket.
5.) Van-e még emellett hasznosítható melléktermék?	- Lenne a szerves trágya, de ő nem hasznosítja.
6.) Hová adják el ezeket a termékeket: helyi piac, élelmiszerlánc?	- Helyi piacon, háztájon értékesíti, továbbá az igényes fővárosi embereknek adja el.

7.) Milyen feldolgozottsági fokon?	- Élő jószágként, valamint késztermékként: zsír, füstölt-szárított kolbászfélék, húsok.
8.) Organikus termékként adják el vagy konvencionálisan?	- Organikus termékként tudja értékesíteni.
9.) Kap-e ezért felárat?	- Igen, a malac 3-5 euro/kg, a hízó sertés 2 euro/kg az élő súly (másfél évig hízik). - A füstölt sonka 900 dinár/kg, a szalonna pedig 700 dinár/kg.
10.) Bejegyzett gazdaság? Miként van bejegyezve?	- Nem bejegyzett gazdaságról van szó.
11.) Kapnak e állami támogatást?	- Nem.
12.) Tartoznak e tenyésztői egyesülethez vagy valamilyen integrációhoz?	- Nem tartozik tenyésztői egyesülethez.
13.) Hogyan biztosítják a génállomány fenntartását?	- Az ország különböző helyeiről biztosítja a kant (pl. vásárolt már Békováról, Oromhegyesről kanokat).
14.) Milyen problémákat lát az ágazatban?	- Nincs termelői összefogás Vajdaság szinten.
15.) Milyen lehetőségeket lát az ágazatban?	- A Vajdaság egész területe lehetőséget nyújt a biotermeléshez, rendelkezik legelőkkal, olyan területekkel, ahol az izolált termelés kivitelezhető, s ezt nem használjuk ki eléggé.

Forrás: Saját szerkesztés, 2016

Gulyás Péter

A legnagyobb mangalica-állománnyal rendelkező tenyésztő vidékünkön a ludasi Gulyás Péter. Ő egyben tulajdonosa is a híres Gulyás Csárdának, ami közvetlenül a Ludasi tó mellett található festői környezetben.

A csárda éttermében különböző ételkülönlegességeket, többek között a mangalica sertésből is, szolgálnak fel a vendégeknek. A tenyésztő megközelítőleg nyolcvan egyedből álló mangalica-állománnyal rendelkezik (6. táblázat).

6. táblázat: Gulyás Péter kérdőíve

1.) Milyen őshonos állatok vannak a gazdaságban?	- A gazdaságban őshonos mangalica sertések találhatók.
2.) Mekkora ezek az állományok?	- Az állomány körülbelül 80 db sertést jelent.
3.) Milyen célból tenyésztik, hasznosítják ezeket az állatokat: hobbi vagy gazdasági?	- Gazdasági célból tenyésztik az állatokat.
4.) Milyen végterméket állítanak elő?	- Feldolgozott termékként értékesítik (szalonna, zsír, kolbászfélések, füstölt hústermékek), különböző főtt ételek, mint pl. a pörkölt stb.
5.) Van-e még emellett hasznosítható melléktermék?	- Lenne a szerves trágya, de ő nem hasznosítja.
6.) Hová adják el ezeket a termékeket: helyi piac, élelmiszerlánc?	- Saját csárdáján keresztül tudja értékesíteni a termékeket elkészített ételek formájában.
7.) Milyen feldolgozottsági fokon?	- Élő jószágként, valamint késztermékként: zsír, füstölt-szárított kolbászfélék, húsok.
8.) Organikus termékként adják el vagy konvencionálisan?	- Organikus termékként tudja értékesíteni,
9.) Kap-e ezért felárat?	- Igen, mivel a más sertésfélékből készült ételek olcsóbbak, ezért ő bizonyos felárat kap értük.
10.) Bejegyzett gazdaság? Miként van bejegyezve?	- Igen, be van jegyezve a gazdaság.
11.) Kapnak-e állami támogatást?	- Az állami támogatás 4 éve már megszűnt, de ígéretet kapott, hogy erre az évre ismét kapni fog támogatást, de még nem teljesítették.
12.) Tartoznak-e tenyésztői egyesülethez vagy valamilyen integrációhoz?	- Igen, tartozik, mégpedig a Vajdasági Mangalicatenyésztők Egyesületéhez, aminek ő maga az elnöke.
13.) Hogyan biztosítják a génállomány fenntartását?	- Az ország különböző helyeiről és Magyarországról biztosítja a tenyészkánokat.
14.) Milyen problémákat lát az ágazatban?	- Az állami támogatás hiánya, ami nélkül veszteséges a tenyésztés.

15.) Milyen lehetőségeket lát az ágazatban?	- A lehetőségeket látva kezdte el a csárdáján keresztül a mangalica-termékek értékesítését, de a támogatás megszűnésével nagyon nehéz gazdaságosan fenntartani a sertésállományt.
---	---

Forrás: Saját szerkesztés, 2016

A következő három tenyésztő az őshonos baromfit, azon belül is a kendermagos magyar tyúk és az erdélyi kopasznyakú tyúk tartását mutatta be:

Ćorić Radoljka

A moholi baromfitenyésztőnél járva azt tapasztaltam, hogy teljesen külön tart őshonos baromfikat és más fajtájú tyúkféléket (7. táblázat). Külön tanyán tartja a kendermagos tyúkokat, míg a saját házában a magyar kopasznyakú baromfikat, de elkülönítve megtalálhatóak nála másfajta tyúkok is, mint pl: Amarak, Suseks, stb.

7. táblázat: Ćorić Radoljka kérdőíve

1.) Milyen őshonos állatok vannak a gazdaságban?	- Őshonos baromfik (kopasznyakúak, kendermagos) találhatóak a gazdaságban.
2.) Mekkora ezek az állományok?	- Ez az állomány 50 db kopasznyakút és 200 db kendermagos baromfit jelent.
3.) Milyen célból tenyésztik, hasznosítják ezeket az állatokat: hobbi vagy gazdasági?	- Gazdasági célból tenyésztik ezeket az állatokat.
4.) Milyen végterméket állítanak elő?	- Élő állatként vagy levágva, megtisztítva árusítják, továbbá tenyésztő és tenyésznaposcsibe is kapható náluk.
5.) Van-e még emellett hasznosítható melléktermék?	- Nincs.
6.) Hová adják el ezeket a termékeket: helyi piac, élelmiszerlánc?	- Helyi piacon és a Vajdaság területén lévő piacokon, háztájon értékesítenek.
7.) Milyen feldolgozottsági fokon?	- Tisztítva (felpucolva) vagy élve értékesítik.
8.) Organikus termékként adják el vagy konvencionálisan?	- Organikus termékként tudja eladni.
9.) Kap-e ezért felárat?	- Igen kap, 500 dinár az élősúlya a baromfiknak.

10.) Bejegyzett gazdaság? Miként van bejegyezve?	- Igen, bejegyzett gazdaságról van szó.
11.) Kapnak-e állami támogatást?	- Nem kap állami támogatást.
12.) Tartoznak-e tenyésztői egyesülethez vagy valamilyen integrációhoz?	- Nem tartozik tenyésztői egyesülethez.
13.) Hogyan biztosítják a génállomány fenntartását?	- Az országban lévő szövetkezetek, kiállítások (Zombor) által biztosítja a génállomány fenntartását.
14.) Milyen problémákat lát az ágazatban?	- A bejelentés hiányát és a belföldi piac kiaknázatlanságát látja nagy hiányosságnak.
15.) Milyen lehetőségeket lát az ágazatban?	- A tanyák azok a területek, amik ideálisak a tenyésztésükhöz, ezek megtartása, fenntartása, továbbá a tenyésztők összefogása új lehetőségeket jelentene/jelenthetne.

Forrás: Saját szerkesztés, 2016

Čokorilo Zoran

A bajmoki állattartó saját állománya megközelítőleg 150 fős hagyományos parlagi tyúkokból áll, amik mellett még más őshonos állatokat is tart (8. táblázat).

Az állatok egy része tanyán, a másik fele pedig a saját háza táján van. A tenyésztőjásokat feláron a helyi, valamint a vajdasági piacokon tudja értékesíteni, továbbá a kiselejtezett, tenyésztésre alkalmatlan állatokat és a végterméket a környező nagyvárosokban lévő exkluzív vendéglőkben (feláron) tudja értékesíteni.

8. táblázat: Čokorilo Zoran kérdőíve

1.) Milyen őshonos állatok vannak a gazdaságban?	- Őshonos baromfik (kopasznyakúak, kendermagos) találhatóak a gazdaságban.
2.) Mekkora ez az állomány?	- Ez az állomány összesen 150 db baromfit jelent.
3.) Milyen célból tenyésztik, hasznosítják ezeket az állatokat: hobbi vagy gazdasági?	- Gazdasági célból tenyésztik ezeket az állatokat.
4.) Milyen végterméket állítanak elő?	- Élő állatként, levágva és megtisztítva (konyhakészen), valamint tojás formájában értékesítik.

5.) Van-e még emellett hasznosítható melléktermék?	- Nincs.
6.) Hová adják el ezeket a termékeket: helyi piac, élelmiszerlánc?	- Exkluzív vendéglőkbe, mint különleges biotermék, továbbá helyi piacokon és háztájon tudja áruba bocsátani.
7.) Milyen feldolgozottsági fokon?	- Megtisztítva (felpucolva) vagy élve adja el.
8.) Organikus termékként adják el vagy konvencionálisan?	- Organikus termékként tudja eladni.
9.) Kap-e ezért felárat?	- Igen kap, 400 dinár az élősúlya a baromfiknak.
10.) Bejegyzett gazdaság? Miként van bejegyezve?	- Igen, bejegyzett gazdaságról van szó.
11.) Kapnak-e állami támogatást?	- Nem kap állami támogatást.
12.) Tartoznak-e tenyésztői egyesülethez vagy valamilyen integrációhoz?	- Nem tartozik tenyésztői egyesülethez.
13.) Hogyan biztosítják a génállomány fenntartását?	- Az ország különböző helyeiről biztosítja a hím állatokat, pl.: Zomborból.
14.) Milyen problémákat lát az ágazatban?	- A bejelentés hiánya, a belföldi piac kiaknázatlansága és a felár hiánya nagy gondot jelentenek az állattartók számára.
15.) Milyen lehetőségeket lát az ágazatban?	- A tenyésztésükhöz ideális területek megteremtését és a termékek értékesítésének megszervezését látom újabb lehetőségnek.

Forrás: Saját szerkesztés, 2016

Bicskei Endre

Az oromi baromfitartó hobbi szinten tenyészt az őshonos tyúkfajtákat (9. táblázat). Elmondása szerint a saját felhasználás mellett alkalmanként élő állatokat és levágott konyhakész tyúkokat is áruba bocsájt. Az őshonos tyúkok természetes körülmények között, szabadon vannak tartva. A takarmányozásukhoz szükséges biotakarmányt saját szántóföldjeiről biztosítja.

9. táblázat: Bicskei Endre kérdőíve

1.) Milyen őshonos állatok vannak a gazdaságban?	- Őshonos baromfik találhatóak a gazdaságban.
2.) Mekkora ezek az állományok?	- Ez az állomány összesen 30 db baromfit jelent, ebből 10 kopasznakú és 10 kendermagos, a többi nemesített fajta
3.) Milyen célból tenyésztik, hasznosítják ezeket az állatokat: hobbi vagy gazdasági?	- Hobbi szinten tenyésztik ezeket az állatokat, minimális mennyiség kerül eladásra.
4.) Milyen végterméket állítanak elő?	- Élő állatként vagy levágva, megtisztítva (konyhakészen) értékesítik.
5.) Van-e még emellett hasznosítható melléktermék?	- Nincs.
6.) Hová adják el ezeket a termékeket: helyi piac, élelmiszerlánc?	- Háztájon, a helyi piacon és a munkahelyén tudja értékesíteni ezeket az állatokat,
7.) Milyen feldolgozottsági fokon?	- Megtisztítva (felpucolva) vagy élve adja el őket.
8.) Organikus termékként adják el vagy konvencionálisan?	- Organikus termékként tudja eladni.
9.) Kap-e ezért felárat?	- Igen kap.
10.) Bejegyzett gazdaság? Miként van bejegyezve?	- Nincs bejegyezve mint gazdaság.
11.) Kapnak-e állami támogatást?	- Nem kap állami támogatást.
12.) Tartoznak-e tenyésztői egyesülethez vagy valamilyen integrációhoz?	- Nem tartozik tenyésztői egyesülethez.
13.) Hogyan biztosítják a génállomány fenntartását?	- Az ország különböző helyeiről biztosítja a génállomány fenntartását (tojásokat hoz és ő kelteti, valamint különböző piacokról szerzi be a tenyészállatokat).
14.) Milyen problémákat lát az ágazatban?	- A felár hiánya vagy csak kismértékű emelése és a kis számú állomány nagy gondot jelent.
15.) Milyen lehetőségeket lát az ágazatban?	- A tenyésztők összefogásában nagy lehetőség rejlik/rejlene.

Forrás: Saját szerkesztés, 2016

Az Újvidéki Egyetem Mezőgazdasági Kara által vezetett hivatalos adatok 2013–2014-ben

A Vajdaságban bejegyzett szürkemarha és mangalica állatlétszám a következő:

Szürkemarha: - Zenta – 24 db

- Sremska Mitrovica (Szávaszentdemeter) – 25 db

- Újvidék – 36 db

- Topolya – 177 db

Összesen: 262 db állat

2. Mangalica: - Újvidék – 25 db

- Sremska Mitrovica (Szávaszentdemeter) – 47 koca, 5 kan

Összesen: 72 koca, 5 kan

Visszatekintve az előző évek adataira, a bejegyzett mangalica kocák és kanok létszáma nagy ingadozást mutat. A 2009–2010-es években a géntartalékokra szánt állami támogatás függvényében a bejegyzett állatok létszáma egyenes arányban növekedett. A következő évtől napjainkig a regisztrált állatok létszáma drasztikus csökkenést mutat a szubvenció hiánya miatt.

Az őshonos tyúkfajtáról sajnos még nem készült hivatalos adat országunkban. A jövő kihívása ezen állatok feltérképezése.

SWOT-elemzés

A munkánk során begyűjtött adatokat és információkat a SWOT-elemzési módszerrel dolgoztuk fel. A SWOT-elemzés fontos és kötelező lépés minden döntés előkészítésekor. Ez a módszer alkalmas arra, hogy feltérképezze, jelen esetben a Vajdaság területén lévő őshonos állattartók helyzetét, amely egységes képet mutat azok *erősségeiről, gyengeségeiről, lehetőségeiről és veszélyeiről*.

Erősségek:

- A régen honosult állatoknál még fennmaradt az eredeti génállomány, mely őrzi a térségünk környezeti feltételeihez való ellenálló képességet, a magas fokú alkalmazkodóképességet és tűrőképességet, valamint a nemesítés során eltűnt viselkedési formákat (pl. kotlás, utód nevelése és vigyázása, egymás figyelmeztetése, stb.)
- Az őshonos állatokra jellemző a betegségekkel szembeni ellenálló képesség, mely alkalmassá teszi őket az organikus körülmények közötti tartásra.

- Őshonos állataink részei a néphagyományunknak, hagyományos ételeinknek. pl.: dalokban megjelenő motívumok, gyöngytyúklevés és tyúkhúslevés lakodalmakkor, tömött kacska hálaadásra, liba Márton-napra stb.
- Az organikus gazdálkodásban tudjuk hasznosítani az őshonos állatokat pl.: bio-növénytermesztés, bio állati termékek előállítása.
- Alkalmazhatóak a kombinált háztáji gazdálkodásban pl.: rovarkártevők gyérítése gyöngytyúkkal, pézsmakacsával vagy pulykával, kis ragadozók elleni figyelmeztetés gyöngytyúkkal és ludakkal, udvar legeltetése juhokkal, kecskékkal, tanya körül szarvasmarhák legeltetése, légynyüvek gyérítése trágyadombon tyúkkal, stb.
- Vizuális élményt nyújt az állatok sokszínűsége és kedvessége. A régen honosodott állatok biológiai sokszínűsége sokkal nagyobb élményt nyújt a szemlélőnek és az állatszerető tulajdonosoknak, mint az egyhangú, korszerű állományok.

Gyengeségek:

- Az őshonos állatok után járó állami támogatás hiánya vagy nem megfelelő folyósítása.
- Az őshonos állatokból előállított termékért kapott felár a legtöbb esetben nem fedezi a genetikailag kisebb termelékenységéből származó veszteséget.
- Nem megfelelő propaganda. Kevés információ jut el az emberekhez, ezért a vevők vagy nem is tudnak a termékről, vagy nem tudják, hogy miként szerezhetik be.
- Kis állatlétszám és ebből fakadó minőség-ingadozás, vagy nem állandó kínálat.
- Ellenőrizetlen genetikai háttér, nehezen bizonyítható vérvonal.
- Az integráció hiánya – nincsenek kialakítva különböző termékértékesítő szövetkezetek, vagy a tenyésztők nem tudnak róla.
- A termékek feldolgozottsága nem megfelelő.
- Az értékesítés nincs megszervezve, ill. jogilag nem biztosított a lehetőség a tenyésztő saját termékének értékesítésére, ezért a tenyésztők csak a háztájon vagy a helyi piacokon engedély nélkül értékesítik termékeiket.
- Általában ezeket az őshonos állatokat a térségünkben inkább hobbiállatként nevelik, mintsem gazdasági célból.

Lehetőségek:

- A falusi vendégasztal jogszabályi háttérének bevezetése a térségünkben (folyamatban van) magyarországi jó példa alapján (falusi vendégasztal: falusias, tanyasias vagy vidéki környezetben a házi élelmiszerekhez és gasztronómiai

hagyományokhoz kapcsolódó tevékenységek bemutatása, és az elkészített élelmiszerek felkínálása helyben fogyasztásra a gazdaság helyén).

- A tenyésztők összefogása.
- Az értékesítési láncok megszervezése.
- Hagyományos, kombinált állattartó udvarok terápiás célra való alkalmazása gyermekeknek és felnőtteknek.
- Az állatok gondozásának pedagógiai aspektusai: a gyerekek megtanulják, hogy hogyan bánjanak az állatokkal, gondozzák, etessék azokat, valamint megismerik azok tulajdonságait és viselkedését. A gyerekek így önzetlenséget, gondoskodást, következetességet, felelősségérzetet, ragaszkodást, természet-szeretetet és egyfajta természetes logikai rendszert sajátítanak el.
- Az állattenyésztéshez kötődő egyéb szolgáltatások beindítása, mint pl.: ételek elkészítése, feldolgozás, állatsimogatók, stb.
- A térségünkben megtalálható őshonos állatok tudományos megismertetése.

Veszélyek:

- Nyomon követhetetlen termékhamisítás a genetikai alapok tisztázatlanságából következően.
- A tenyésztők száma nagyon alacsony, kicsi az állomány létszáma, ebből következtethető, hogy járvány vagy betegség esetén teljes állományok veszhetnek ki.
- A tenyésztői réteg elidősödése, kevés a fiatal gazda, aki át tudná venni ezen állatok továbbtenyésztését.
- A külföldi és EU-s piac megnyílása és az ebből következő szabad termék-áramlás kétes minőségű termékek beáramlását is előidézheti.

A munkánk eredményeként elmondhatjuk, hogy az őshonos állatok területünkön kis létszámban, szóróványosan fordulnak elő, néhány kivétellel. Ezek a tenyésztők megrögzött, úgymond szenvedélyes állattartók, akik nagyjából hobbiszinten tartják ezeket az állatokat, de található olyan is, aki gazdasági célból tenyészt ezeket az őshonos állatokat.

Az őshonos állatokra vonatkozó jogszabályok nem térnek el a más bejegyzett háziállatokétól. Az adásvétel esetében a kísérő dokumentumok ugyanúgy szükségesek. Az ide vonatkozó felügyelőségi és állatorvosi dokumentumok szintén megegyezőek.

A jövőt illetően szükséges lenne az őshonos állatok tartására és takarmányozására vonatkozó előírások kidolgozása és ezek szigorúbb ellenőrzése, valamint a megfelelő állategészségügyi kíséret.

Következtetések

- A hiányos állami támogatás mellett a tenyésztők minimális felárral kénytelenek fenntartani az állományt.
- Nincsenek tenyésztői egyesületek, szövetkezetek, vagy az azokhoz való tartozás nem jelent akkora előnyt, hogy azok által a közös érdekeiket kifejezésre hozhatnák a tenyésztők.
- Szorgalmazni kellene ezen állattartók szorosabb összefogását, hogy a felmerülő problémákat közösen hatékonyabban oldják meg, közösen lépjenek fel a támogatási rendszer, az állatok feldolgozása, értékesítése kapcsán.
- A tenyésztéssel kapcsolatos gondok-problémák csökkentése: „vérfrissítés” által, ami elősegítené az őshonos állatokra jellemző tulajdonságok felerősítését.
- Magánvágóhidak gyakoribbá tétele, melyek szakosodnának az őshonos állatok végtermékeinek az előállítására. Az őshonos állatokat tartó telepek közelében helyezkednének el. Ellenőrzött formában adalékmentes – organikus termékeket állítanának elő, azért hogy a kész végtermék megfeleljen a belföldi piac, de még inkább a külföldi igényeknek.
- Az értékesítés csak a helyi piacon történik, esetleg ritkábban nagyobb városokból érkezik kereslet az őshonos termékek iránt.
- A végtermékek eladása korlátozott, a feldolgozási fok alacsony, nagyobb részt, mint vágó állatot értékesítik mintsem organikus feldolgozott terméket, de a piac megfizeti a felárat.
- A tenyésztők az adott körzeti mezőgazdasági állomásoknál vannak bejegyezve, akik elvégzik az állatok ellenőrzését, nyilvántartását és figyelemmel kísérik az állatok tartási módját is.

A hipotézisek alátámasztása és elvetése:

Hagyományos állatokat leginkább csak extenzív körülmények között, nagyobb baromfiudvarokban vagy tanyák környékén érdemes tartani, hiszen ezekben a környezetekben táplálékuk legnagyobb részét megtalálják és elfogyasztják. Térségünkben az ilyen körülmények megfogytatkozásával jelentősen lecsökkent a külterjes állatállomány és ezzel együtt az őshonos fajták létszáma is.

A kérdőívekből kitűnik, hogy az általunk támasztott hipotézist alátámaszthatjuk azzal, hogy amennyiben nem rendelkezünk megfelelő körülményekkel, „zsákból etetve” nem gazdaságos ezen állatfajok tartása, viszont hipotéziseinket elveti az,

hogy megfelelő körülmények biztosításával térségünkben is vannak gazdaságosan működő hagyományos állattenyésztő telepek.

Az első alhipotézisünket a megkérdezett alanyok szintén többféleképpen indokolták, hiszen elvileg jár támogatás az őshonos állatok tenyésztőinek, viszont ennek kérvényezése egyrészt sokak számára túl bonyolult, másrészt pedig többen arra panaszkodtak, hogy nem fizetik ki az ezért járó összegeket.

A második alhipotézisünket egyértelműen alátámasztja a felmért helyzet, hiszen a kiemelkedő minőségű, organikus termékeknek, mint amilyenek az általunk vizsgált tenyészetekből állíthatók elő, nincs elkülönített, felárat biztosító, kellően reklámozott értékesítési piaca, melyet reményeink szerint viszont a most elfogadás alatt álló kistermelői törvény elősegít majd.

A harmadik alhipotézisünket felméréseink egyértelműen alátámasztják, ezt a helyzetet egyrészt az alacsony létszám, a nem folyamatos kínálat és a hobbi szintű gazdaságok megléte idézi elő. Várható, hogy nagyobb gazdaságok, szabályozottabb körülmények között nőni fog a végtermékek feldolgozottsági foka is.

Abstract

There are very few autochthonous livestock in Vojvodina, only very devoted stockmen raise them. Their economic significance is very small, almost unnoted. We visited farmers who raise Hungarian Grey Cattle, Mangalica and autochthonous poultry, We prepared a questionnaire for them about their current situation and opportunities. We visited three breeders of every autochthonous breed, then we analyzed the results of the questionnaire with SWOT-analysis, and gave a conclusion on conditions and opportunities within each branch. The aim of our work is to map the current situation of autochthonous livestock breeding in Vojvodina. We also want to point out the existing problems and provide solutions for these in order to help people who care about autochthonous breeds.

Keywords: autochthonous, livestock, organic, breeding, processing